

DOSYA: YENİ TERÖR

“TERÖRİZMİN DOĞASI DEĞİL AMA KARAKTERİ DEĞİŞİYOR.”

RÖPORTAJ: Karel VALANSI

Khas Yüksek lisans öğrencisi

Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) bölge çalışmaları danışmanı ve Milliyet Gazetesi köşe yazarı Dr. Nihat Ali Özcan ile terörizmin yeni karakteri, sosyal medyanın gücü, güvenlik-özgürlükler ikilemi ile Suriye savaşı ve Orta Doğu ekseninde Türkiye'yi konuştuk:

Cenevre'deki Suriye görüşmeleri bir sonuca ulaşmadan dağıldı, ateşkes boyunca süren ihlaller de var. Suriye konusundaki öngörüleriniz nedir?

Kısa vadede buna bir çözüm beklemiyorum. Suriye'deki askeri tablo tarafların politik beklentilerine cevap verecek biçimde şekillenmedi. Devam edecek dinamik bir süreç ve bu resimden çıkarılması gereken DAES var. DAES resimden çıkarılınca ortaya çıkacak boşluğu kim veya hangi otoritenin dolduracağı, o otoriteyi kimin desteklediğine bağlı olarak, boşluğun nasıl doldurulacağı belli değil. Bir taraftan Rusya ve Esad rejimi, bir taraftan Türkiye-Suudi Arabistan- Katar muhalifleri, bir taraftan da ABD'nin DAES üzerindeki baskıları gerçekleştirmek için PKK-PYD'ye verdiği destek var. Böyle olunca dinamik bir süreç var ve bunun ne zaman sonuçlanacağını bilmiyoruz. Ama şunu söyleyebiliriz; DAES Suriye özelinde resimden çekilinceye kadar çatışmalar devam edecek.

Kilis'e düşen roket ve mermiler artarken, Suriye'de devam eden savaşın Türkiye'ye etkilerini nasıl yorumluyorsunuz?

Türkiye'ye düşen roketler konusu oldukça karmaşık bir konu. Bunun birkaç boyutu var. Bir tanesi siyasi boyut. Özellikle iç politikada tartışmaları da beraberinde getiriyor. Çünkü bir taraftan hükümet eleştiriliyor, bir takım protestolar var ve bunun etkisi artıyor. Öbür taraftan dış politik boyutu var. Dış politik boyutu Türkiye açısından daha trajik. Türkiye hava kuvvetleri, topraklarına roket ve füzeler düşmesine rağmen yeterince cevap veremiyor. Çünkü Rusya'nın Suriye'deki savunma sisteminin halen faal olması ve bu ülkelerin izin vermemesi Türkiye'nin elini kolunu askeri manada bağlıyor. Hukuksal normlar açısından bakıldığında, Suriye merkezi hükümeti, BM üyesi ve hala meşru otorite olarak gözükmemekte. Ancak Türkiye topraklarına roket ve füzeler düşerken, eğer bu devlet bunu önlemiyorsa, Türkiye'nin bu noktada önleyici, cezalandırıcı, caydırıcı bir reaksiyon göstermesi normal. Ama politik nedenlerden dolayı Türkiye bunu yapamıyor. Öte yandan, bu iç savaş ve sivil savaş Türkiye'nin güvenlik ve muhataplık konusundaki pozisyonuna cevap vermiyor. Çünkü sınır komşuları sürekli değişiyor. Bir gün DAES, ertesi gün PYD, sonra Özgür Suriye Ordusu ya da muhalifler geliyor. Askeri açıdan bakınca hükümetin Kilis'e düşen bombalar ve füzeler konusunda alması gereken pasif ve aktif tedbirler var. Pasif tedbirler; o coğrafyada yaşayan insanları oradan göçürsünüz tehlike altından kurtarmak için. Fakat büyük bir rakamdan bahsediyoruz. Aktif ise istihbarat kapasitenizle bunlar harekete geçmeden siz harekete geçip buradaki füzeleri atanları vurmanız lazım. Şimdi buradaki diğer sorun şu; füzeleri kim, hangi maksatla atıyor? Sınırlar bizim anladığımız

konvansiyonel manada bir sınır paylaşımı biçiminde olmadığı için, günlük, saatlik, anlık değişen aktörler var. Kimin düşman olduğunu ayırt edemiyorsunuz. Bunları ayırt edemediğiniz gibi bunları hangi maksatla attığını da bilemiyorsunuz. Yani bu tesadüfen mi geliyor, yoksa Türkiye'yi Suriye'ye sokmak gibi, belli bir amaca yönelmek için mi atışlar devam ediyor? Büyük ihtimalle her ikisi beraber. Bütün bunlar resmin ne kadar muğlak olduğunu gösteriyor.

Bu durumun Türkiye-ABD ilişkilerine yansımaları nasıl değerlendirirsiniz?

Belki de en çarpıcı tarafı burada Türk – Amerikan ilişkileri açısından sahadaki yansımaları. ABD Türkiye'nin bu gittikçe artan askeri ihtiyaçlarına, yani Suriye'nin derinliklerindeki operasyonel ihtiyaçlarına ilişkin çok istekli davranmıyor. Önümüzdeki günlerde büyük ihtimalle bir füze sistemi getirecek. Amerikan tutumu şu şekilde; “Sen burada muhaliflere destek veriyorsun, ama 98 km'lik hattı yani iki Kürt bölgesi arasında kalan bölgeyi Özgür Suriye Ordusu ya da muhaliflerin doldurma şansı pek yok. Ama önemli değil, benim acelem yok. Sen bunları desteklemeye devam et, biraz da savaşın. Beceremediğinizi görünce nasılsa benim dediğim noktaya geleceksiniz. O zaman PYD'ye burayı açmak durumunda kalacaksınız.” ABD ‘tavşana kaç, tazıya tut’ tarzında davranıyor. Bütün bu resme baktığımızda bu olaylar büyük ihtimalle bu yaz boyunca değişen ölçeklerde artan veya düşen tempoda devam edecek gibi gözüküyor.

ABD Suriye konusunda pasif bir tutum sergilerken, Rusya Suriye'den çekildiğini söylüyor ama hala hava savunma sistemi ile aslında orada. Bir de tabloda uluslararası sisteme dahil olan ve aynı zamanda bölgede tehdit olarak algılanan İran var.. Bu noktada Orta Doğu'nun geleceğine dair neler söyleyebilirsiniz?

Bugüne kadar Orta Doğu analizi yaparken devletler üzerinden konuşmayı tercih ediyorduk. Devletler vardı, bu devletlerin destekçileri vardı ve Orta Doğu'nun temel sorunları vardı; petrol, Arap-İsrail meselesi gibi. Şimdi bu sorunların yanına yenileri katıldı. Bunlardan en önemlisi iyice görünür hale gelen mezhep gerilimi. Aynı zamanda lokal aktörler ön plana çıkmaya başladı. Yani daha önce bölgesel politikaları kökten etkilemeyen ama şimdi etkinliğini daha çok hissettiren aktörler. Mesela DAES gibi, PKK'nın yeniden güç kazanması gibi, Kürt meselesinde İngiltere'nin, Fransa'nın ya da ABD gibi daha farklı aktörlerin daha farklı aygıtlar ve araçlarla bölgeye müdahil olması gibi.

Orta Doğu'ya bu manada baktığımızda, orta-uzun vadede nereye gideceği konusu bir takım olumsuzluklar içeriyor ama kesin bir öngöründe bulunmayı da gittikçe zorlaştırıyor. Yemen'den Libya'ya, Suriye'den Irak'a kadar devletlerin çökmüş olması, taşların yerine oturması için daha uzun bir zaman geçmesi gerektiği gerçeği ile bizi karşı karşıya bırakıyor. Bu da tabii terörizm gibi, devlet dışı aktörlerin yeni kapasite kazanması gibi yeni durumlar üretiyor.. Devlet dışı aktörler geleneksel araçlar ve geleneksel kurullarla, hukukla yapılan siyaseti de gittikçe zorluyor ve sorunu Avrupa

içerisinde veya Ankara ve İstanbul'da bomba patlatarak Orta Doğu'dan çıkarak küresel hale getiriyor.

Terör gibi bir de küresel hale gelmiş mülteciler sorunu var... Bu bombalarla insani dramlar da yaratılıyor, mülteciler meselesi gibi. Bu da sadece ürettiği yerde kalmıyor. Ürdün, Irak, Lübnan, Türkiye gibi komşu ülkeleri ve yeni bir dalga olarak Avrupa'yı zorlamaya başlıyor. Hem Türkiye hem de Kuzey Afrika üzerinden Avrupa'yı zorlamaya başladığında AB gibi göreceli daha stabil, daha refaha ulaşmış yerleri de zehirlemeye, kendi sistemlerini test etmeye, açıklarını ve sorunlarını ortaya çıkarmaya başlıyor. Bu da onları ahlaki, hukuki, ekonomik ve sosyal olarak zorlamaya başladı. Ortaya çıkan bu kara delikler istese de istemese de hem aktörleri içine doğru çekiyor hem de dışarıya doğru püskürtüyor.

Son terör saldırıları göz önüne alındığında, terörizm değişti mi? Yeni bir evredeyiz miyiz?

Terörizm üzerinde çalışanlar bunu değişik safhalara ayırarak konuşuyorlar. İran İslam Devrimi ile beraber terörizmin dördüncü dalgası olduğundan söz edenler var. Terörizmin doğası değil ama karakteri değişiyor. Bu karakter değişimini zorlayan birkaç faktör var. Bir tanesi teknoloji. Teknoloji teröristlere hem iletişimi, hem askeri, hem de sivil bir teknolojiyi askeri amaçlarla kullanma açısından büyük bir kapasite kazandırıyor. DAESH iletişim teknolojileri ve sosyal medyanın gücü ile neler ortaya çıkarabileceğini gösterdi. İnternet üzerinden veya sosyal medya araçlarıyla dünyanın herhangi bir yerinde, fiziki teması olmayan insanları bile zihinsel olarak örgüte destek verebileceği bir noktaya getirdi. Aynı zamanda binlerce kilometre uzakta olan insanları etkileyebilecek kapasitede bir propaganda aracı haline dönüştürdü. Bunu yaparken de popüler kültürden son noktasına kadar faydalandı. Kurbanların elbiselerinin renginden, tavır ve davranışlarına kadar, bunları popüler kültürdeki semboller, aktörler ve kişilerle birleştirerek fanlar yarattı ve bunu çok ucuz, değişken ve kendi etkinliğini anında içine koyabileceği şekilde sanal dünyada yaydı. Bu da şunu gösterdi; zaten özünde sembolik olan terörizm aslında bu sosyal medya ve teknoloji ile bir çarpan etkisi yaratarak yeni kapasiteler kazandı. Bununla milyonlarca insanı etkiledi. Kimisi küreselleşmenin ortaya çıkardığı fırsat alanlarını iyi kullandı; insan hareketlerinden tutun da, fikir hareketlerinin, finansın, mal ve hizmetlerin yer değiştirmesine kadar. Avrupa'da gittikçe artan Müslüman nüfus içerisinde kendine yardım edebilecek insanlara ulaşmayı, oradaki mutsuzlukları, uyumsuzlukları, dışlanmışlıkları ya da çatışmaları sömürebilecek bir ağı geliştirebildi. Bütün bunlar terörizme aslında matematiksel olarak küçük ama gittikçe çarpan etkisiyle asimetric bir güç ve etki alanı açtı. Bu da herkesi ürkütüyor. Diğer bir boyut da, DAESH'in terörizm piyasasına sunduğu en eski ve bilindik ama en etkili araçlardan biri olan canlı bomba meselesi. Bir intihar hadisesi var, sosyal bir gerçeklik olarak. Ama bu intiharın terörve politik bir amaç ile birleştirilerek başka insanları da cezalandıran, öldüren ve onun üzerinden kendi ideolojisini büyük kitlelere yayan bir yöntemle yaygın olarak askeri amaçlarla kullanılmaya başlaması, Batı gibi yaşamaya, hayata önem veren ya da onu her şeyin temelinde, merkezine oturtan bir kültür için şok etkisi yarattı. Mevcut düşünce biçimimiz, kurumlarımız, kurallarımız ve beklentilerimiz bu türden bir gelişmeye cevap veremiyoruz. Bu gelişmeler her şeyi yeniden gözden geçirmemize zorluyor.

Madalyonun öbür tarafından bakarsak, güvenlik kaygısı kişisel özgürlükleri kısıtlıyor. Bu noktada demokrasinin temel taşları yara almıyor mu?

Bu alandaki en önemli tartışmalardan birisi bu. Çünkü bu tür terörist meselelerle uğraşıyorsanız ortaya iki temel sorun çıkıyor. Bunlardan bir tanesi şu: Terörizmi bir yöntem olarak kullananların bu tür faaliyetlerinin önlenmesi daha fazla denetimi gerektiriyor. Bu denetim bireylerin hareketlerinin, fikirlerin, mal, hizmet veya finansın

denetimini beraberinde getiriyor. Bu durumda, ani, hızlı, çabuk karar alabilen bu terör örgütleri ile baş etmek isteyen devlet organizasyonu, yüzyıllar içerisinde büyük mücadeleler ile elde edilmiş özgürlükler ve kişilerin şahsi alanlarına devlet organlarının girmesine engel olacak biçimde geliştirilen mekanizmalar ile karşı karşıya geliyor. Bir paradoks var burada. Devlet "yurttaşlarını korumak için bunu yapmak zorundayım" diyor. Bu salt gerçek terörizmin önlenmesi için kullanılmış bir yetki gibi de algılanmıyor çünkü bunun ortaya çıkardığı fırsat alanları kötü niyetlilere, siyasi otoriteye ya da o devlet adına gücü kullananlara da bir güç sağlıyor ve onların bunu suistimal etme ihtimalleri her zaman var. Devlet gücü kullananların mutlaka ve mutlaka denetlenmesi, kontrol edilmesi, kurallara bağlanması lazım. Çünkü bu güç kendi politik devamlılıkları için suistimal edilebilir. Bu da yeni bir tartışma başlatıyor. Teröristler tüm bunları bildiği için bu tartışmaların daha da alevlenmesi için ellerinden gelen her şeyi yapıyorlar.

Bir yazınızda PKK'nın toprak kontrolünden çok sosyal kontrol yani halkın gözünde meşru otorite olabilmek için bir çatışma sürdürdüğünü söylemişsiniz. Uzun yıllardır bitmeyen bu savaşta gelinen nokta nedir bugün?

Her terör örgütünün bir gelişmişlik düzeyi ve politik hedefine göre geliştirdiği bazı strateji ve taktikler var. PKK gibi bir örgüt son tahlilde etnik bir amaç için bir devlet kurmak istiyor. O da doğal olarak devlete meydan okuyor. Bu meydan okumada en önemli şey insanların kendisini meşru otorite görmesi. Zaten bu olgunluk düzeyinin yeterince geliştiğine inandığı için bölgede bir otonomi kurma iddiası ile ortaya çıkıp, bazı şehirleri tahkim ederek savunmaya geçtiğini söyledi. Bu devlet otoritesine fiziki manada bir meydan okumadır. Yani insanları yeterince kontrol ettiğine inanıp bunu fiziki bir kontrole dönüştürmeye çalıştı. Buradaki mesele şu, PKK gibi örgütleri devlet ile karşılaştırdığınızda, devletler her zaman bu örgütlerden meşruiyet alanında, fiziki olarak ya da kapasite anlamında güçlüdür. O yüzden örgüt de ne kadar çok insanı kendi yanına çeker, ikna eder ya da kendine itaat ettirirse, fiziki anlamda, insan anlamında ya da meşruiyet anlamında kapasitesini o kadar arttıracaktır. O yüzden PKK tarzındaki terör örgütleri, yani Soğuk Savaş döneminden kalma klasik örgütler, bütün oyunu halkın kontrolü üzerine kurar.

PKK Arap Baharı'nın ortaya çıkardığı fırsat alanlarından istifade etmeye çalıştı. Şöyle bir düşünce geliştirmeye başladı; "Ben daha azına sahipken devlet benimle masaya oturdu ve bana fırsatlar çıktı. Bir hamle daha yaptığımda daha fazlasını elde edebilirim". Öbür taraftan bu süreç hem dışardaki gelişmeler, hem de Türkiye'nin içindeki gelişmeler nedeniyle, müzakereyi götüren devlet ile PKK arasındaki makası açtı. 7 Haziran seçimlerinde hükümet kapasitesini kaybederken PKK gücünü arttırdı ve bu onu heyecanlandırdı. Zaferi uzandığında alabileceğini düşünerek harekete geçti. Dolayısıyla şimdi çatışmalar devam ediyor ve bu bir süre daha devam edecek. Bunun sonunda her iki taraf için de geleneksel manada kazan-kaybet noktasında bir zafer olmayacak. Taraflar büyük ihtimalla talepler ve birbirlerine önerileri konusunda biraz geri adım atmaya çalışacaklar. Bunun da nasıl sağlanacağını ancak önümüzdeki aylarda göreceğiz.

Bariş sürecinin yeniden başlamasını yakın bir zamanda bekliyor musunuz?

Bu hem Türkiye içindeki dinamikler, hem de bölgesel dinamiklere bağlı bir gelişme. Dolayısıyla kısa vadede olacağını sanmıyorum. PKK giriştiği bu çatışmalardan mutlaka bir mesafe alması gerektiğine inanıyor çünkü öbür türlü gücünü kaybettiğini deklare etmek zorunda kalacak. Bu bir örgüt için kötü bir durum. Hükümet ise bu mücadeleye girişti ve bence bilgi kaynakları 'başarmak üzereyiz' mesajını veriyor ki bundan çok emin değilim yani onun anladığı manada bir başarı söz konusu değil. Her iki tarafın kendi açısından istediği sonucu elde edeceğine dair inancı tarafların bir müddet daha çatışmayı sürdürmelerini gösteriyor...